Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: "Юридичні науки"
Т. 7, № 2, 2020

УДК 340.1

Михайло Кельман
Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету "Львівська політехніка"
доктор юридичних наук, професор кафедри теорії, історії та філософії права

Кристиняк Мирослава
Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету "Львівська політехніка",
старший лаборант кафедри адміністративного та інформаційного права

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ЕЛІТИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

http://doi.org/10.23939/law2020.26.062

© Кельман М., Кристиняк М., 2020

Розглянуто загальні функції національних еліт, основи взаємодії владної, політико-управлінської еліти, представленої правлячою елітою та інститутів громадянського суспільства, специфічні риси політичних еліт в Україні. На основі розглянутих авторських поглядів зроблено висновок, що сьогодні відсутнє раціональне збалансування суспільно-політичних інтересів та немає сприйняття політики як такої, внаслідок чого запропоновано основні теоретичні засади взаємодії влади та суспільства.

Ключові слова: еліти, процес взаємодії, вплив, ключові особливості, громадянське суспільство.

Постановка проблеми. В Україні як в країні з нестабільними політичними системами, що формуються на нестійкому соціально-економічному ґрунті, головними фігурантами в процесі державотворення та формування відповідного рівня життя суспільства виступають представники політичної еліти та політичні лідери. Період незалежного розвитку України показав проблеми діяльності політичних еліт та водночас довів потребу у формуванні дієвого механізму взаємодії еліт із суспільством з метою формування стабільних відносин держава – народ та народ – держава.

Метою статті є формування механізму взаємодії політичної еліти та громадянського суспільства як головної рушійної продуктивної сили будь-якої держави.

Аналіз дослідження проблеми. Визначенню ролі еліт у розбудові державності та механізмів взаємодії влади та суспільства присвячено багато наукових праць, серед яких останніми є роботи О. Кукурузи, С. Телешуна, О. Якубовського, Ю. Якименко, Шемшученко С., В. Бабкіної, В. Горбатенка та ін., попри значну наукову цінність, недостатньо уваги зосереджено в них саме на процесі вдосконалення процесу взаємодії політичної еліти та суспільства, що особливо актуально на сучасному етапі розвитку держави.

Виклад основного матеріалу. Еліта відіграє визначальну роль для будь-якого суспільства, тому що вона виконує важливі функції, притаманні саме їй. Серед загальних функцій національних еліт В. А. Ребкало, М. І. Пірен та В. В. Тертичка виділяють: передавання набутого нацією та людством досвіду та інформації, носій та часто й творець знань, формування розумної опозиції щодо різноманітних соціальних перетворень, ідей сталого розвитку адаптаційних та інноваційних процесів, активне просування досвіду і знань, лідерство тощо [4, с. 6–18].

Взаємодія владної, політико-управлінської еліти, як пояснює О. Пухкал, представленої правлячою елітою та інститутів громадянського суспільства, що лишень формується в державі, є ще доволі суперечливою та базується на нецивілізованій клановій олігархічній моделі "володарювання", а не на демократичній моделі [5, с. 196].

Отже, на основі вивчення та аналізу відповідної літератури спробуємо визначити специфічні риси політичних еліт, як таких, що безпосередньо впривають на розвиток процесів у країні. Відтак В. А. Ребкало, М. І. Пірен та В. В. Тертичка виділяють: показову ідеологічність політичної еліти з метою утримання влади, відсутність загальновизначеної мети щодо майбутнього розвитку держави, внутрішньогрупова політична та економічна боротьба, відсутність загальновизначених економічних пріоритетів економічної політики та механізмів її реалізації, що призводить до фактичних помилок коригування курсу реформ, слабкий зв'язок правлячої еліти та основної маси населення, що фактично формує процес відчуження влади та сприймання населенням її як чужорідної зовнішньої сили [4, с. 6–18].

На жаль, у статті немає можливості викласти весь спектр результатів дослідження виявленої проблеми формування механізму взаємодії політичної еліти та громадського суспільства, однак можна відобразити головні тези наукових кіл щодо цього, а саме [5]:

1. Як показує історичний досвід, жодні зовнішні обставини не спроможні вплинути на рішення урядовців так, як власні внутрішні переконання й цінності та уявлення про те, що припустимо та неприпустимо в політиці, що загалом демонструє систему поведінки й тиражує її як зразок.
2. У сучасній державі ціннісні орієнтири влади відображають не лише прогресивні способи державного управління, а й традиції радянського періоду розвитку.
3. Один з парадоксів сучасної ціннісної системи політичної еліти України полягає у зневажливому ставленні до права як до важливої управлінської цінності та інше.

Отже, сьогодні відсутнє раціональне збалансування суспільно-політичних інтересів та немає сприйняття політики як такої, що може реально здійснювати позитивний процес управління державою на благо його народу, а також відсутній фактичний механізм взаємодії влади та народу як головної рушійної продуктивної сили розвитку у будь-якій державі. Все це веде до критичного підвищення рівня недовіри та уникнення владою будь-яких покарань з огляду на її партнерські зв'язки з "бізнесом великих грошей", котрий у поєднанні із владою є фактично безкарний.

Внаслідок цього цілком доцільним видається запропонувати основні теоретичні засади взаємодії влади та суспільства, які, на наш погляд, виконуються у такій послідовності:

1. Визначення комплексу суспільно-політичних інтересів;
2. Встановлення чітких правил участі суспільства в управлінні державою;
3. Розвиток соціальних механізмів "виділення кращих людей" із суспільства;
4. Підвищення ефективності системи політичної освіти населення й професійної підготовки управлінців;
5. Формування комплексу засобів та методів реалізації визначених суспільно-політичних інтересів;
6. Реалізація визначених суспільно-політичних інтересів (цілей);
7. Визначення ефективності реалізації суспільно-політичних інтересів (цілей;
8. Коригування встановлених цілей;
9. Моніторинг владних структур над дотриманням реалізації визначених етапів.

Тобто визначення комплексу суспільно-політичних інтересів, на наш погляд, повинно включати інтереси суспільства та влади, які не повинні суперечити одні одним, а бути фактично взаємопов'заними та доповнювати один одного; при такій взаємодії вони скоріше реалізуються.

Друга засада передбачає встановлення чітких правил участі суспільства в управлінні державою, а саме влада повинна не тільки вести діалог з суспільством а й встановлювати його участь у процесі управління державою шляхом залучення громадських інститутів до процесу

управління через визначені та надані їм відповідні повноваження. Держава та громадянське суспільство утворюють певну єдність, яка в процесі державотворення проявляється в тому, що чим більш розвинене суспільство, тим демократичніша держава, тим більше вона враховує інтереси суспільства. І навпаки, чим менше розвинене суспільство в державі, тим сильніша держава, тим більше вона обмежує самоврядні та саморегулюючі можливості суспільства.

Третя засада, яка передбачає розвиток соціальних механізмів та виділення кращих людей із суспільства, повинна базуватися на розвитку громадянського суспільства та його навчанні та безпосередньому залученні після навчання до процесів управління. Підвищення ефективності системи політичної освіти населення й професійної підготовки управлінців неможливе без формування комплексу засобів та методів реалізації визначених суспільно-політичних інтересів та реалізації визначених суспільно-політичних інтересів (цілей). Результатом цього має стати визначення ефективності реалізації суспільно-політичних інтересів (цілей) та за необхідності відповідне коригування встановлених цілей та на кожному етапі моніторинг владних структур за дотриманням реалізації визначених етапів.

Висновки. Узагальнюючи вищенаведений матеріал, потрібно сказати, що дотримання вищезапропонованих засад взаємодії влади та суспільства повинно бути комплексним та взаємоузгодженим процесом та ґрунтуватися на відповідних законних та моральних методах взаємодії, дотримання яких надасть поштовх до налагодження взаємозв'язків політичної еліти та суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверьянов Ю. И. Политология: энциклопед. слов. / Ю. И. Аверьянов. – М. : Изд-во Моск. коммерч. ун-та, 1993. - С. 401-403. 2. Липинський В. Листи до братів-хліборобів: Про ідею і організацію українського монархізму, писані 1919-1922 рр. / В. Липинський. - Нью-Йорк : Булава, 1954. - С. 137. 3. Лазаренко О. В. Теорія політології: навч. посіб. / О. В. Лазаренко, О. О. Лазаренко. - К. : Вища шк., 1996. - С. 79. 4. Сучасна управлінська еліта в Україні: якісні характеристики, шляхи та методи підготовки : монографія / В. А. Ребкало, М. І. Пірен, В. В. Тертичка. - К. : Вид-во НАДУ, 2003. 5. Пухал О. Політична еліта як суб'єкт модернізації українського суспільства [Електронний ресурс] Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua› cgi-bin› irbis_nbuv› cgiirbis_64 › znpnadu_2009_2... 6. Політична еліта: особливості суб'єкт-об'єктної взаємодії механізмів формування системи цінностей державного управління в Україні [Електронний ресурс] Режим доступу: academy.gov.ua › txts › philo

REFERENCES

1. Aver'yanov YU. I. **Politologiya** [Political Science: encyclopedia. words.]: encikloped. slov. / YU. I. Aver'yanov. - M.: Izd-vo Mosk. kommerch. un-ta, 1993. - P. 401-403. 2. Lipins'kij V. **Listi do brativ-hliborobiv: Pro ideyu i organizaciyu ukraïns'kogo monarhizmu, pisani 1919-1922 rr**[Letters to the brothers-farmers]. / V. Lipins'kij. - N'yu-Jor: Bulava, 1954. - P. 137. 3. Lazarenko O. V. **Teoriya politologiï: navch. posib**.[Theory of Political Science: textbook. way] / O. V. Lazarenko, O. O. Lazarenko. - K.: Vishcha shk., 1996. - P. 79.4. **Suchasna upravlins'ka elita v Ukraïni: yakisni harakteristiki, shlyahi ta metodi pidgotovki : monografiya**[Modern management elite in Ukraine: quality characteristics, ways and methods of preparation: monograph] / V. A. Rebkalo, M. I. Piren, V. V. Tertichka. - K. : Vid-vo NADU, 2003.5. Puhal O. **Politichna elita yak sub'єkt modernizaciï ukraïns'kogo suspil'stva** [Elektronnij resurs] Rezhim dostupu: irbis-nbuv.gov.ua › cgi-bin › irbis_nbuv › cgiirbis_64 › znpnadu_2009_2... 6**. Politichna elita: osoblivosti sub'єkt-ob'єktnoï vzaєmodiï mekhanizmiv formuvannya sistemi cinnostej derzhavnogo upravlinnya v Ukraïni** [Elektronnij resurs] Rezhim dostupu: academy.gov.ua › txts › philo

Дата надходження: 25.02.2020 р.

Muhaylo Kelman
Educational and Scientific Institute of Law, Psychology and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University
d. Prof. ca. theory, history and philosophy of law

Myroslava Kristinyak
Educational and Scientific Institute of Law, Psychology and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University
Senior Laboratory Assistant, Department of Administrative and Information Law

THEORETICAL PRINCIPLES OF INTERACTION OF THE ELITE AND THE CIVIL SOCIETY

The article deals with the general functions of national elites, the basics of interaction between the ruling, elite represented by the ruling elite and civil society institutions, specific features of political elites in Ukraine.Based on the author's views, it is concluded that today there is no rational balancing of socio-political interests and no perception of politics as such, which is why the basic theoretical principles of interaction between the authorities and society are offered.

Key words: elites, interaction process, influence, key features, civil society.